

Mezi válkami – Československo a Rakousko 1918–1938

Bernhard Trautwein

1 | Odborný komentář

Po rozpadu rakousko-uherské monarchie vznikly na podzim 1918 předchůdci dnešních států Rakouska a Česka – Německé Rakousko a Československo. Oba státy přijaly novou republikánskou státní formu; otevřená zůstala nicméně otázka státních hranic a státní příslušnosti německých částí obyvatelstva někdejší monarchie. Kapitola společné česko-rakouské knihy o dějinách "Sousedé" se věnuje právě tomuto období. Stefan Eminger, Ota Konrád a Jaroslav Šebek v ní popisují vývoj obou sousedních států, Rakouska a Československa, mezi lety 1918 a 1938. Ukazují, jak se oba státy vyvíjely z hlediska politického i ekonomického, jaké dědictví zanechala habsburská monarchie a jak se oba státy více nebo méně úspěšně pokoušely o výstavbu nové, národní identity. Ústřední část, na niž navazuje předkládaná vyučovací jednotka, se věnuje německojazyčné menšině v Čechách a na Moravě, jejíž území si nárokovalo stejnou měrou jak Československo, tak i Rakousko.

Cíl výukové jednotky je otevřít žákům multiperspektivní přístup k této tematice. Žáci se přitom mají seznámit s argumenty, postoji a požadavky zúčastněných aktérů a porovnávat je. Na základě tohoto historického příkladu se má následně diskutovat o hlavním, dnes všeobecně platném principu práva národů na sebeurčení, a o jeho případných hranicích.

2 | Plán vyučování

Trvání	4-5 výukových jednotek
Cílová skupina	gymnázium, střední škola
Vztah k RVP	RVP G - Dějepis: OV Žák vysvětlí emancipační hnutí národů i jednotlivých společenských vrstev; vymezí místo utváření českého novodobého národa v tomto procesu, včetně jeho specifických rysů.

	<p>Žák na konkrétních příkladech jednotlivých států demonstruje postupný rozklad, zánik a proměny dosavadních systémů přes úsilí mocenských struktur o jejich udržení.</p>
Výukové cíle	<p>Výukové cíle z hlediska rozvoje dovedností:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▮ Formulovat vlastní otázky k procesům v minulosti ▮ Z výsledků práce s prameny a s poznatky z popisů vypracovat vlastní historický popis ve vztahu k určité historické problematice ▮ Rozeznat různé používání pojmů a všimnout si jejich původu a změny významu <p>Výukové cíle z hlediska obsahu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▮ Rozpoznat a srovnávat argumenty, nároky, odůvodnění a pozice Československa, Německého Rakouska a německojazyčného obyvatelstva dotčených oblastí Čech a Moravy
Kompetence	<p>Žák respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí.</p>
Metody	<ul style="list-style-type: none"> ▮ práce s mapou ▮ práce s prameny
Materiál	<ul style="list-style-type: none"> ▮ 5 historických map(K1 – K5) ▮ 6 pramenných úryvků k československé perspektivě (M1 – M6) ▮ 6 pramenných úryvků k německorakouské perspektivě (R1 – R6) ▮ 6 pramenných úryvků k perspektivě českých a moravských Němců (N1 – N6)
Průběh vyučování	<p>Úvodní fáze:</p> <p>Ke vstupu do problematiky tématu napomohou čtyři historické mapy k tématu (K1 – K4). Žáci mapy analyzují, vypracují společné stanovisko k tématu, popř. historickou tezi a přeformulují ji nakonec v možnou historickou otázku.</p> <p>Fáze vypracování:</p> <p>Žáci obdrží úryvky z historických pramenů, v nichž Německé Rakousko (R1 – R6) anebo Československo (M1 – M6) vyjádřily nároky na německojazyčné oblasti Čech a Moravy. Cílem je určit argumenty obou stran a srovnat je. K tomu navrhujeme rozdělení práce: žáci nejprve určují argumenty a pozice v jednom úryvku. Výsledky potom dají žáci dohromady ve dvou skupinách (v jedné s žáky, kteří pracovali s československými prameny, a ve druhé s žáky, kteří pracovali s rakouskoněmeckými prameny) a sepíší je</p>

na různobarevné moderační karty. Výsledky prezentují skupiny v plénu, přičemž argumenty pouze nesrovnávají, ale třídí je také do kategorií. Pro jednotlivé kategorie je navíc potřeba vypracovat popisy a pravidla, kdy daná textová pasáž přináší určité kategorii. Na závěr je potřeba, aby žáci v samostatné práci zkontrolovali, zda jdou argumenty z pramenů na základě pravidel také jednoznačně jisté kategorii přiřadit. Pokud ne, musí se systém kategorií, příp. kritéria přiřazení vylepšit. Během prezentace argumentů by kromě toho měli žáci překontrolovat, jestli je možné na začátku vypracovanou otázku zodpovědět za pomoci prezentace a dokumentů, nebo zda je jí nutno přizpůsobit.

Výuková jednotka může být rozšířena o perspektivu německojazyčného obyvatelstva Čech a Moravy. K tomu se utvoří další skupinka, která se bude zabývat odpovídajícími prameny (N1 – N6).

Fáze reflexe

V závěrečné společné diskusi je potřeba za pomoci kategorií rekapitulovat ještě jednou argumenty obou stran a probrat společné znaky, ale také rozdíly a hlavní témata. Právo národů na sebeurčení, o němž mluví obě strany, se pak stane východiskem k diskusi o hranicích tohoto dodnes platného principu.

3 Didaktický komentář

Ve středu pozornosti této výukové jednotky stojí otázka státní příslušnosti německojazyčných oblastí v Čechách a na Moravě, na které si po svém vzniku činily nárok jak Československo, tak Německé Rakousko. Z historicko-společenskovední perspektivy jde o to, určit a srovnat argumenty, nároky, odůvodnění a pozice Československa, Německého Rakouska a německojazyčných obyvatel Čech a Moravy, a umožnit tak přístup k tematice z více perspektiv. Z hlediska dějepisné didaktiky jde o to, na základě historického příkladu iniciovat, doprovázet a reflektovat myšlenkové a učební procesy týkající se historie. Navrhovaná zadání mají žáky, ale také učitele provést tématem a podpořit je při reflexi historického myšlení.

Na začátku myšlení a učení zabývajících se historií bývají nejistoty a zájmy, které, jak předpokládáme, mohou být za pomoci minulosti řešeny. Proto je potřeba tyto zájmy a nejistoty přetavit nejprve ve formulaci historických otázek či tezí. Na základě historického pramenného materiálu a kontextuálního a pracovního vědění vypracovávají žáci individuální příběhy, které v ideálním případě neposkytují pouze odpověď na zvolenou otázku, ale jsou zároveň s to vypořádat se s předchozími nejistotami nebo uspokojit předchozí zájem. Výzva pro institucionalizovanou výuku dějepisu spočívá nicméně v tom, jak nalézt vstup do tématu, který těmto nárokům dostojí. Podnítit žáky zajímající se o dějiny k historickému uvažování, je relativně jednoduché. Není ovšem možné vycházet z toho, že historická témata se vždy setkají se zájmem nebo vyvolají nejistoty, a budou tak motivovat k historickému myšlení. Vhodnější jsou zřejmě uvedení, které sázejí na historické problémy a rozpory, které vypracovali žáci samostatně.

Uvedení do této výukové jednotky vychází z těchto úvah a má představovat návrh, jak mohou žáci za pomoci historických map samostatně zpracovat danou historickou problematiku. K tomu jsou k dispozici čtyři historické mapy z období mezi lety 1910 a 1920:

- ┃ U mapy K1 se jedná o mapu jazyků a národností Rakousko-uherské monarchie z roku 1910. Ukazuje rozložení jazyků v rámci hranic monarchie, ale i hranice jednotlivých korunních zemí.
- ┃ Mapy K2 a K3 ukazují územní nároky, které uplatňovaly Československo a Německé Rakousko po svém založení v roce 1918.
- ┃ Mapa K3 kromě toho zobrazuje i rozložení jazykových menšin v rámci nově založeného československého státu.
- ┃ Mapa K4 ukazuje definitivní průběh hranic nástupnických států Rakouska-Uherska, jak byl určen na podzim roku 1919 v mírové smlouvě ze Saint-Germain.
- ┃ Mapa K5 ukazuje definitivní hranice Rakouska po smlouvě ze Saint-Germain

Práce s historickými mapami strukturovaná zadáním a poznatky z ní získané by měly následně podpořit žáky při pochopení a zpracování historické problematiky. Konkrétní postup je rozvržen čtyřmi úkoly (A1 – A4), které dostanou žáci společně s mapami.

- ┃ Žáci nejprve mapy místně, časově a historicky zařadí. (úkol 1)
- ┃ Následně budou žáci zkoumat informační obsah map. Měli by objasnit, jaké informace je možné za pomoci map zjistit a jestli mají různé mapy společné znaky. (úkol 2)
- ┃ Poté, co žáci určili společné znaky, je třeba zformulovat historickou problematiku, které se týkají stejnou měrou pro všechny čtyři mapy. V ideálním případě přitom žáci poznají,

že Československo a Německé Rakousko definují společné hranice odlišně a že si oba státy pro sebe nárokují německojazyčné oblasti někdejší monarchie. (úkol 3)

- ┆ Na tomto základě je nyní potřeba vypracovat otevřenou historickou otázku a zapsat ji. (úkol 4)

Je možné, že žáci rozvinou na základě map i alternativní problematiku a otázky. Pokud je možné je za pomoci informací a pramenů, které jim budou později poskytnuty, tyto otázky zpracovat, měly by je dále sledovat. Otázky, které není možné na základě dostupných pramenů zodpovědět, mohou představovat výchozí bod k další rešerši.

Těžištěm druhé fáze výukové jednotky je samostatná práce s historickými dokumenty. Z těchto dokumentů mají žáci získat argumenty a důvody, jimiž oba sousední státy, Československo a Německé Rakousko, obhajovaly své nároky na německojazyčná území Čech a Moravy. Kromě toho je k dispozici i rozšířený modul, v němž jde o argumenty samotných německojazyčných obyvatel Čech a Moravy. Žákům je tak umožněn přístup k historické problematice vypracované na počátku z více perspektiv. Cílem je poznat, srovnat a zhodnotit rozdílné argumenty, pozice, požadavky a odůvodnění všech aktérů. Zároveň se však posouvá i proces historického myšlení a učení. Na jedné straně strukturuje zadání úkolů proces historického myšlení, na druhé straně jsou žáci opakovaně vyzýváni hodnotit, zda je jimi vypracovaná otázka ještě smysluplná, jestli je za pomoci poskytnutého materiálu zodpověditelná, příp. jestli vznikají díky dostupnému materiálu nové otázky.

Na počátku druhé fáze obdrží žáci 12 rozdílných historických dokumentů: Dokumenty M1 – M6 se zabývají československou pozicí v otázce německojazyčných oblastí Čech a Moravy, dokumenty R1 – R6 pozicí německorakouskou. K tomu je ještě možné rozšířit materiál o modul s dokumenty N1 – N6, v nichž se dostávají ke slovu sami německojazyční obyvatelé. U dokumentů se jedná o oficiální stanoviska československé vlády, rakouské zákony a příspěvky do debat vedoucích rakouských politiků v prozatímním Národním shromáždění ve Vídni. Dokumenty rozšiřovacího modulu jsou články z novin Prager Tagblatt, německojazyčného deníku, který vycházel v Praze. Kvůli délce a jazykové komplexitě je navíc většina dokumentů otištěna pouze v úryvcích, zkracování a výpustky jsou náležitě označeny.

Pro konkrétní realizaci se doporučuje vytvoření dvou, příp. – pokud se rozhodnete zapojit rozšiřující modul – tří pracovních skupin. První skupina se zabývá výhradně československou, druhá skupina výhradně rakouskou perspektivou. Pokud zahrnete i třetí modul, analyzuje třetí skupina dokumenty německojazyčného obyvatelstva Čech a Moravy. V rámci pracovní skupiny by si měli žáci nejprve práci rozdělit a vyhodnotit vždy jen jeden dokument. Výsledky analýzy pak ve skupince probírají, srovnávají a shrnují. Pracovní skupiny následně představí své výsledky v plénu, kde se srovnávají argumenty různých aktérů, strukturují a vizualizují se graficky ve formě tabulky. Postup krátce komentovaný v následujících bodech se uskutečňuje formou zadání, které žáci dostanou společně s prameny. Celý proces se opírá o induktivní obsahovou analýzu, kvalitativní hodnotící postup empirického sociálního výzkumu. Pro dané použití s žáky je metoda nicméně adaptovaná a silně zjednodušená.

- ┆ Nejprve je potřeba určit a barevně označit centrální argumenty, požadavky a odůvodnění v dokumentech, následně je parafrázovat (vyjádřit vlastními slovy) a vyjádřit je stručnou formou. Hotová formulace se přenesse na různě barevné karty. Tak je možné argumenty,

- požadavky a odůvodnění v pozdější fázi vždy přiřadit konkrétnímu aktérovi. (úkol 1)
- ▮ Moderační karty jsou podkladem i pro diskusi v pracovních skupinách. Na nich žáci sepisují argumenty identifikované předtím v dokumentech; vyskytnuvší opakování se sdružují. Práce s moderačními kartami má tento proces strukturace ulehčit. Karty mohou být sdružovány podle témat nebo odloženy. Důležité přitom je, aby zůstalo zachováno barevné určení karet. (úkol 2)
 - ▮ Výsledky z pracovních skupin žáci následně představují v plénu, třídí, srovnávají a diskutují o nich. Střídavě prezentuje každá pracovní skupina jeden požadavek, příp. jeden argument. Ostatní pracovní skupiny přemýšlejí, jestli samy určily argumenty, kterými by se dalo tematicky navázat, a ty potom představí. Po prezentaci každého argumentu se připevní příslušná karta za pomoci magnetu na tabuli. Tematicky spřízněné argumenty a požadavky se seskupují a třídí ve formě tabulky. Argumenty a pozice, které se do tabulky tematicky nehodí, dáváme do vlastní skupiny. Díky tomu můžeme vizualizovat rozdíly a společné znaky a rozeznat tematické bloky v diskurzu o státní příslušnosti německojazyčné menšiny. (úkol 3)
 - ▮ Následně žáci vypracují v plénu pravidla pro jednotlivé kategorie, která přesně popisují, kdy argument, požadavek nebo pozice patří do určité kategorie. (úkol 4)
 - ▮ Žáci pak kontrolují, jestli místa, která vyznačili v dokumentech, mohou být jednoznačně přiřazena jedné kategorii. Pokud to způsobuje problémy, je potřeba buď vylepšit nebo doplnit pravidla nebo znovu přepracovat systém kategorií. Pokud při přiřazování žádné problémy nevyvstanou, použijí žáci pravidla přiřazení a parafráze, aby společně vytvořili popis každé kategorie. (úkol 5)

Výsledek je tematicky uspořádané srovnání, které nabízí multiperspektivní obraz toho, s jakými pozicemi, požadavky a argumenty jednotliví aktéři v otázce německojazyčných území Čech a Moravy vystupovali. Přitom vystupují do popředí nejenom společné znaky, rozdíly a nesoulady, ale také centrální témata, jimiž se argumentovalo. Během prezentace dokumentů by mimo to měli žáci překontrolovat otázku zformulovanou na počátku vyučování z hlediska její vhodnosti: Je možné otázku za pomoci prezentace a dokumentů zodpovědět nebo je potřeba ji uzpůsobit anebo by dávalo smysl, zaměřit otázku jiným směrem? Na závěr mohou žáci písemně zformulovat krátkou odpověď na svou původní, příp. upravenou otázku, anebo zdůvodnit, jaké prameny a informace by ještě potřebovali, aby bylo otázku možné zodpovědět.

Závěr výukové sekvence tvoří společná diskuse. Při ní jde o dva cíle: Na jedné straně se za pomoci vytvořeného systému kategorií rekapitulují argumenty, jež uplatňují jak Československo, tak Německé Rakousko na německojazyčné oblasti někdejší monarchie. Žáci přitom diskutují o společných znacích, ale také rozdílech a hlavních tématech.

„Právo národů na sebeurčení“ představuje v analyzovaných dokumentech vůdčí myšlenku, a žáci by o něm tudíž měli také blíže diskutovat. Dnes je právo národů na sebeurčení ústřední princip mezinárodního práva. Je zakotven v Chartě OSN z roku 1945 a je považován za lidské právo.

Spojené národy tak usilují o to, „rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů“¹. Podle článku 1 mezinárodního paktu o lidských právech z roku 1966 mají všechny národy „právo na sebeurčení“. Význam práva na sebeurčení

¹ Charta OSN. Online: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/Charta_OSN.pdf (1. května 2019).

² Rieger, Günter: *Selbstbestimmungsrecht*, In: Nohlen, Dieter / Schultze, Rainer-Olaf (Hrsg.): *Lexikon der Politikwissenschaft*. Band 2 (München 2002) S. 832-833, Tady: str. 833.

jakožto principu pro utváření vztahů mezi státy se objevuje na širší bázi poprvé v roce 1918³, i když při novém uspořádání evropských států vstupovala do hry i další kritéria. Výchozím bodem byl čtrnáctibodový program amerického prezidenta Wilsona, který v něm načrtl možné poválečné uspořádání a dal tím národům Habsburské monarchie naději na „autonomní vývoj“⁴. V diskusi je potřeba upozornit na to, že Wilson ponechal ve svém projevu zcela otevřené, co je autonomním vývojem myšleno, jak mají být definovány pojmy národ nebo národnost, a hlavně, jak se uplatňuje právo na sebeurčení v oblastech s etnicky smíšeným obyvatelstvem jako v případě německojazyčných oblastí Čech a Moravy⁴. Přesto se práva národů na sebeurčení chopili jak vítězné mocnosti, tak zástupci jednotlivých národností na území Habsburské monarchie, všeobecně je akceptovali a také přiznali té druhé straně⁵. Nicméně podle Leszka Kolakowského bylo „právo národů na sebeurčení pouze (...) znamenitý vynález, pokud sloužil jako základ teritoriálních nároků vůči (...) sousedu“, „(...) nikoli však, pokud podobné nároky přicházely ze strany souseda“⁶.

V diskusi orientované na současnost by se dalo se žáky také diskutovat o tom, co se vlastně tímto právem národů na sebeurčení rozumí, co by to – pokud by to bylo realizováno do posledních důsledků – pro tehdejší, ale i pro dnešní Evropu znamenalo a jestli nemůže být právo na sebeurčení uskutečňováno také dalekosáhlými právy menšin na autonomii, namísto vytváření homogenních národních států, které byly a jsou jak v současnosti, tak v minulosti stejně utopiemi. Zde mohou vstoupit do diskuse odkazy na aktuální debaty ve Španělsku, v Bosně, ve Velké Británii nebo v Belgii, kde jednotlivé části obyvatelstva požadují na základě práva národů na sebeurčení vlastní národní státy.

Kromě obsahové reflexe je potřeba ale také znovu rozvinout a reflektovat proces historického myšlení. To je možné na příkladu kontrolování položené historické otázky/problematiky, při němž se diskutuje, zda by na počátku položená otázka mohla být takto položena znovu, příp. jaké důvody mluví pro a proti její úpravě. V této souvislosti je také možné tematizovat úzké vzájemné ovlivňování, k němuž dochází mezi otázkou, zájmem a prameny, které mají žáci k dispozici.

³President Wilson's Fourteen Points, Online: https://rwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson%27s_Fourteen_Points (1. května 2019).

⁴Weber-Fas, Rudolf: *Lexikon Politik und Recht. Geschichte und Gegenwart* (Köln/Weimar/Wien 2008) s. 95.

⁵Schwabe, Klaus: *Woodrow Wilson und das europäische Mächtesystem in Versailles. Friedensorganisation und nationale selbstbestimmung*. In: Clemens, Gabriele (Hrsg.): *Nation und Europa. Studien zum internationalen Staatensystem im 19. Und 20. Jahrhundert* (Stuttgart 2001) str. 89-107, tady: s. 97.

⁶Kolakowski, Leszek: *Kann die Menschheit ihr Menschsein noch retten?*, In: Münkler, herfried / Llanque, Marcus / Stepina, Clemens (Hrsg.): *Der demokratische Nationalstaat in den Zeiten der Globalisierung. Politische Leitideen für das 21. Jahrhundert* (Berlin 2002). s. 18.

4 | Úkoly a zadání

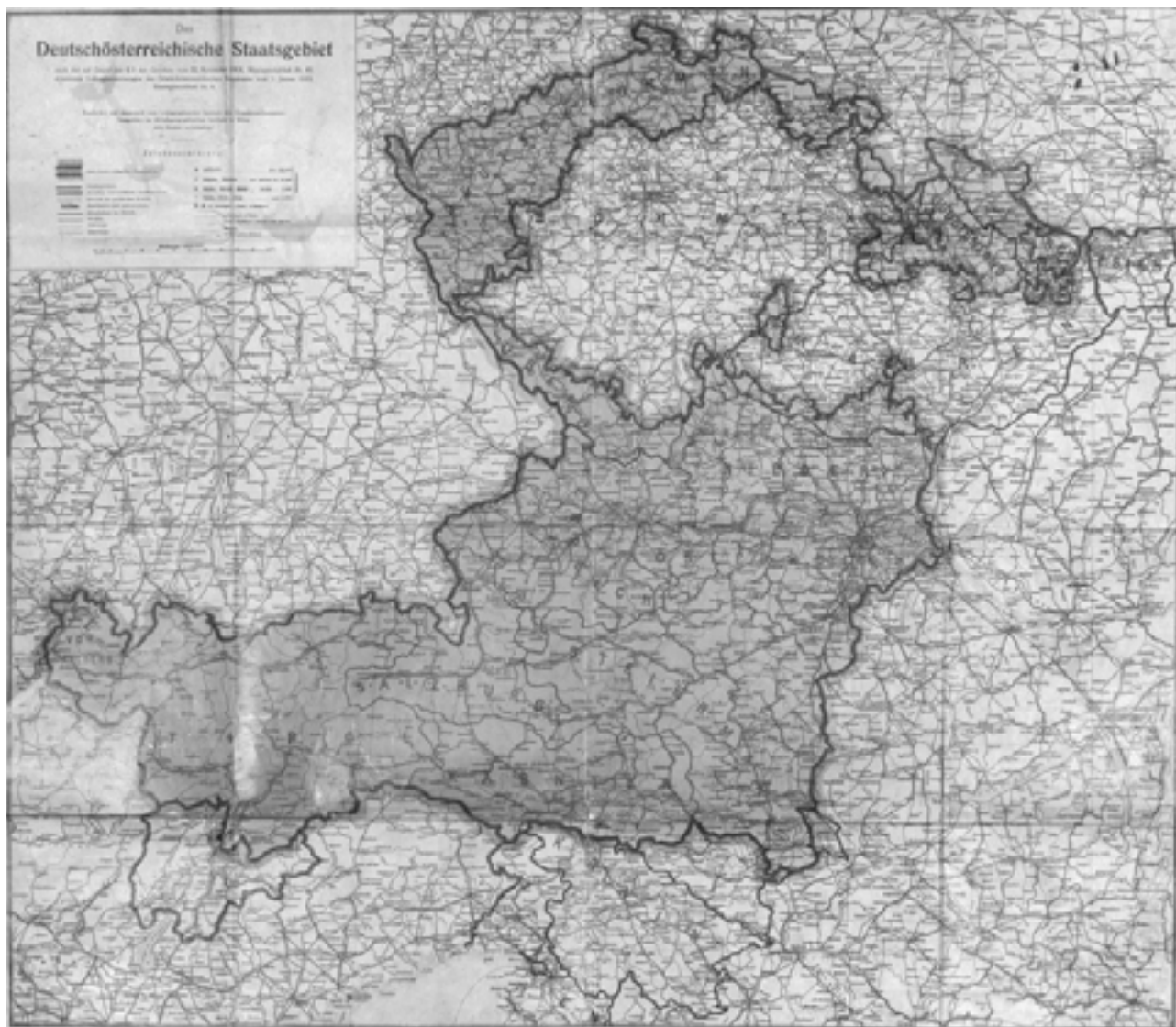
Zadání pro K1 – K5

1. Zařaď mapy (K1 – K5) geograficky a časově a popiš historický kontext.
2. Analyzuj, jaké informace je možné z mapy vyčíst. Co mají mapy společného?
3. Formuluj téma příp. historickou problematiku společnou všem pěti mapám.
4. Přeměň vypracované téma do formulace historického problému.

Zadání pro M1 – M6, R1 – R6 a příp. N1 – N6

5. Urči a vyznač nejdůležitější argumenty, požadavky a odůvodnění, které jsou zmíněny v dokumentech v souvislosti se státní příslušností německojazyčných oblastí Čech a Moravy. Shrň každý argument, každý požadavek a každé odůvodnění do co nejkratší podoby a zapiš na moderační kartu – na zelenou pro české pozice, na červenou pro německorakouské pozice a na žlutou pro německojazyčné obyvatele. (samostatná práce)
6. Utvoř společně se všemi žáky, kteří se zabývali stejnou perspektivou, pracovní skupinu. Shromážděte vaše argumenty a moderační karty a porovnejte je. Argumenty / pozice / odůvodnění, která se vyskytují dvakrát, je potřeba shrnout. (práce v pracovní skupině)
7. Prezentujte vždy jeden argument / jeden úhel pohledu / jeden požadavek v plénu. Když prezentuje jiná skupina, přemýšlejte, jestli máte argument, který se k jejich argumentu hodí. Pokud ano, prezentujte potom přesně tento argument. Po prezentaci připevňte moderační kartu na tabuli. Je potřeba dávat pozor, aby podobné, příp. tematicky spřízněné argumenty byly v jedné skupině. Pokud se jedná o argumenty, které na nic jiného nenavazují, umístěte je stranou. (plénium)
8. Společně se všemi přemýšlejte, jestli je uspořádání argumentů, pozic atd. smysluplné. Pokud ano, vymyslete pro každou kategorii pravidlo, které určuje, kdy přísluší argument do této kategorie, a pro každou kategorii vymyslete i definici. (plénium)
9. Zkontrolujte, jestli je možné za pomoci nalezených pravidel každý argument skutečně zařadit do jedné kategorie. Pokud ne, je potřeba přepracovat buď systém kategorií anebo pravidla přiřazování. (samostatná práce / plénium)

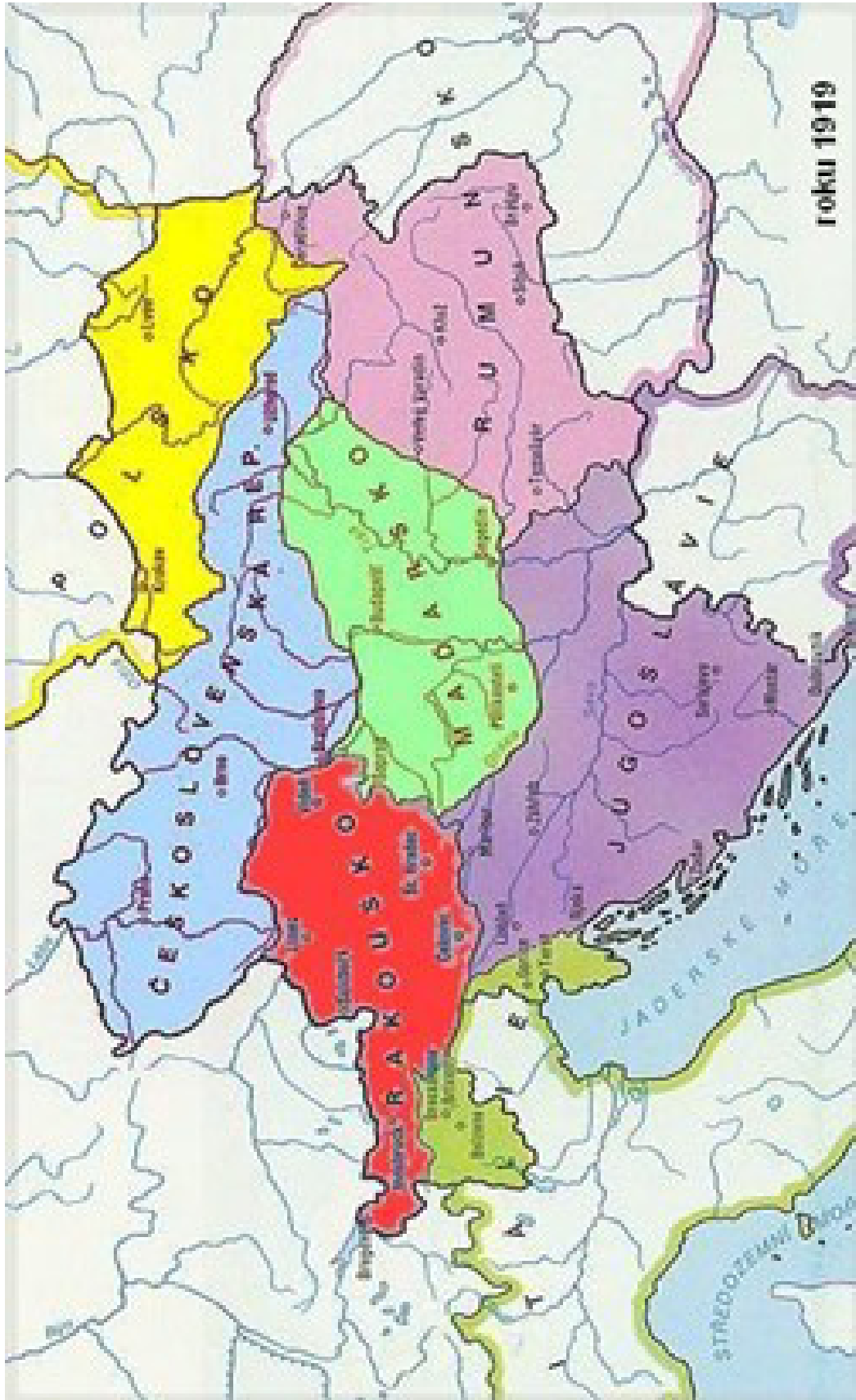
→ K2: Německé Rakousko v lednu 1919

Území Německého Rakouska po výnosu německorakouské vlády ze 3. ledna 1919.⁸

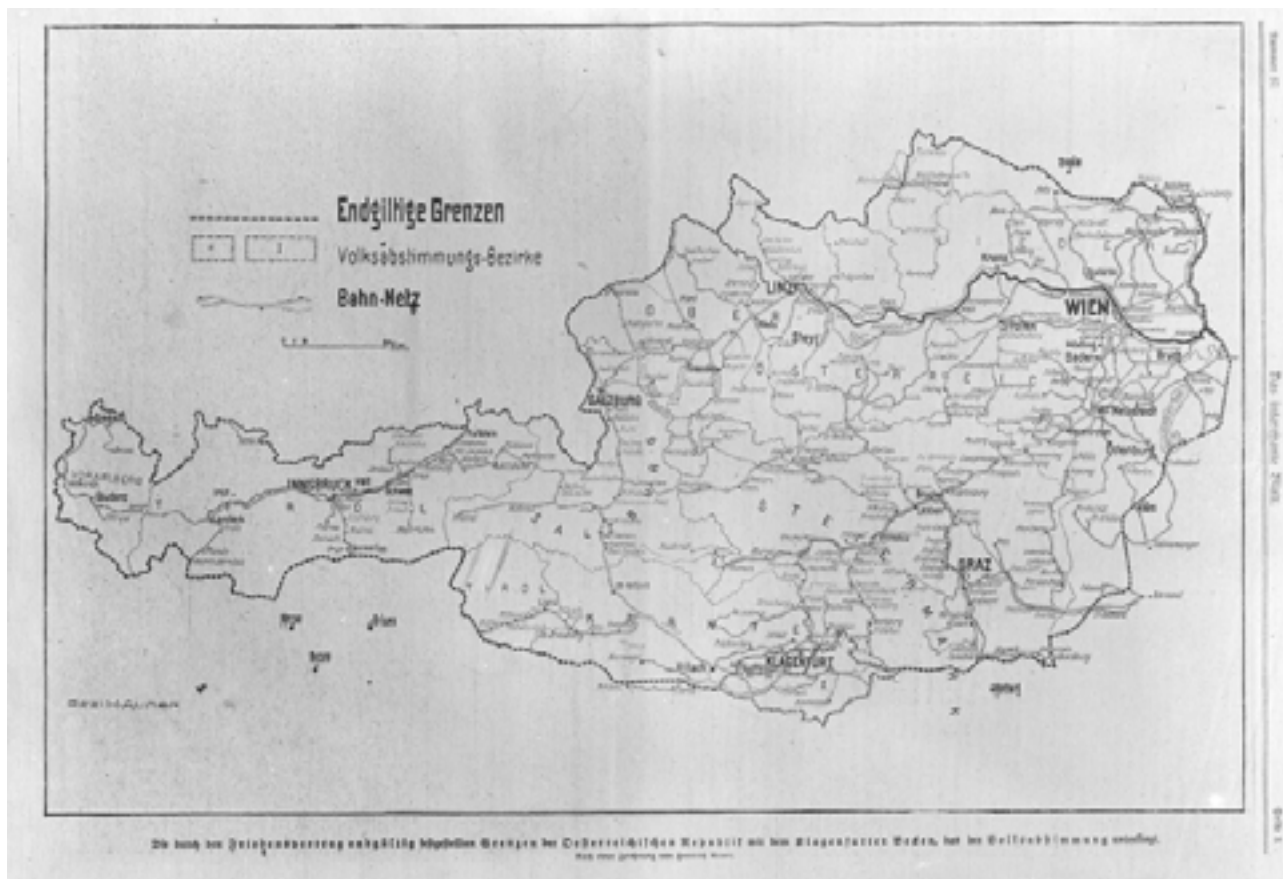
⁸ Landkarte Deuschösterreich (NÖLB, Kartensammlung, Foto: Wolfgang Kunerth).

→ K4: Následnické státy Rakousko-uherské monarchie

Zdroj: Wikimedia Commons, (cit. 05.09.2019).

→ K5: Definitivní hranice Rakouska po smlouvě ze Saint-Germain

Konečná podoba hranice Rakouska podle smlouvy ze Saint-Germain⁸

⁸ Zdroj: <http://www.bildarchivaustria.at/Preview/10250390.jpg>; <http://data.onb.ac.at/rec/baa10250390>; (cit. 12. února 2018).

Historické dokumenty

→ M1: Memorandum č. 3 – Problém Němců v Čechách – část 1

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMCŮ V ČECHÁCH

I. Zásadní otázka

Problém Němců v Čechách se po dlouhou dobu zdál být obtížnou otázkou. Uváděl se často jako argument proti životaschopnosti československého státu, který by měl příliš mnoho nepřátel uvnitř vlastních hranic.

(...)

Věříme, že nyní můžeme ukázat, že tento problém není tak složitý, jak se zdá, že představuje mnohem méně obtíží, než se myslí, a že je v podstatě velmi snadno řešitelný.

Nejdříve musíme konstatovat jednu podstatnou skutečnost: podle úředních statistik je ve čtyřech československých zemích více než tři milióny Němců. Čechoslováci požadují, aby oblasti, kde toto obyvatelstvo sídlí, zůstaly uvnitř hranic jejich národního státu, ačkoliv se ve prospěch zřízení československé republiky dovolávají velké zásady práva národa samostatně určovat svůj osud.

(...)

VIII. Závěrem:

Uvedli jsme mnoho argumentů proti oddělení Německých Čech od Československé republiky. Na podporu protikladného stanoviska lze uvést jen jeden jediný argument: je to do konečných důsledků uplatněný národnostní princip, když se bere jazyk jako kritérium. Ctíme národnostní princip, ale nevěříme, že by měl být použit tam, kde ohrožuje nezávislost jiného národa. V tomto případě je nutno učinit oběti v prospěch toho, kdo si to zaslouží a kdo poskytuje dostatečnou garanci svoji čestnosti a lásky k míru, obzvláště v případě, jako je tomu u Čechoslováků a Němců. Přednášíme tuto tezi. Záleží na zájemcích, aby argumenty posoudili a učinili rozhodnutí.

Zdroje: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994. , s. 18.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMCŮ V ČECHÁCH

(...)

II. Statistika

Ukážeme si, jak tento problém vypadá podle rakouské statistiky. Na základě rakouské úřední statistiky z roku 1910 bylo v československých zemích 3.512.582 Němců; z toho jich žilo: v Čechách 2.467.724, na Moravě 719.435 a ve Slezku 325.523.

Problém Němců existuje pouze pro Čechy, neboť na Moravě žijí Němci roztroušeně a nikde neexistují uzavřené, zcela německé oblasti. (...)

Musíme tedy mluvit pouze o Němcích v Čechách. Zde 2.467.724 Němců obývá území, které se táhne podél českých hranic, a tvoří tři různé skupiny: skupinu chebsko-žateckou, skupinu libereckou a skupinu jihočeskou. V těchto třech skupinách existují velké ostrovy československého obyvatelstva; (...) všeobecně dosahují tyto menšiny 30 až 35 %. V důlních oblastech jako Duchcov a Teplice dosahuje český element dokonce 50 % a úřední statistiky byly vždy ostudně zfalšovány. Mohli bychom uvést velké množství případů, které by dokázaly, jak se postupovalo, aby se údaj o počtu československého obyvatelstva v těchto oblastech snížil a aby se vzbudilo zdání, že jsou úplně německé.

(...)

Závěr:

Tento příklad rakouské statistiky dokazuje:

- 1. že počet Němců v Čechách, který podle německých statistik činí 2.467.724, musí být o 800.000 až milión snížen, a to z důvodu systematického falšování rakouských sčítání (...)*
- 2. že všude v těchto oblastech české obyvatelstvo žije promíšeno s německým a že neexistují žádné okresy, které by byly skutečně německé; (...)*
- 4. že se německé obyvatelstvo podél českých hranic rozpadá na tři různé geografické skupiny, které nemají žádné dostatečné spojení a žádné společné hospodářské zájmy.*

Tyto tři skupiny nemohou kvůli své geografické poloze tvořit administrativně autonomní provincii. Z týchž důvodů nemohou být znovu připojeny k Deutschösterreich. Kdyby nezůstaly u Čech, musely by být tedy přičleněny k Německu. Toto řešení by však s sebou neslo mnohé komplikace, mohly by se proti tomu postavit mnohé důvody (hospodářské, strategické, politické zásady), které vesměs mluví pro to, aby tyto takzvané německé oblasti zůstaly v Československé republice.

Zdroj: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994. , s. 18–20.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMCŮ V ČECHÁCH

(...)

III. Hospodářské důvody

Dvě ze skupin českých Němců, severní a severozápadní, žijí v oblastech, které jsou obzvláště bohaté na suroviny a na průmysl. (...) Je to jedna z nejbohatších oblastí československých území. Všechny továrny a doly mají velmi úzké spojení zvláště se středem Čech, s hlavním městem Prahou. Velké množství společností, podniků, továren má sídlo, své kanceláře v Praze. Veškerý tento průmysl je zásobován ze sousedních českých oblastí, své pracovníky získává z českého obyvatelstva a nachází odbyt ve všech českých zemích. K tomu jsou tyto oblasti zcela odděleny vysokým pohořím a přirozenou hranicí mezi Čechami na jedné straně, Pruským Slezskem, Saskem a Bavorskem na druhé straně od Německa. Kdyby byly tyto oblasti od Čech odděleny, byl by nejenom zcela zmrzačen průmyslový a hospodářský život Čech, nýbrž i samy tyto oblasti by propadly zkáze, těžce postiženo by bylo sousední české obyvatelstvo a hospodářská síla, ba dokonce veškerá životnost československého státu by byla nesmírně omezena.

Musíme především konstatovat, že tyto oblasti jsou mimořádně bohaté na uhlí a byly vždy hlavní příčinou vysokého růstu československých zemí. Bez těchto dolů Čechy značně ztratí na svém politickém a hospodářském významu.

Mohli bychom uvést velmi pádné příklady, které by ukázaly, nakolik jsou takzvané německé oblasti svázány s českými. (...) Nyní se mezi českými Němci zvedly hlasy, které ukazují, jak velmi jsou obě oblasti, česká a německá, navzájem svázány, a že by bylo směšné této přírodní nutnosti bránit.

Závěrem:

Hospodářské důvody svědčí proti oddělení takzvaných německých oblastí od Čech. Kdyby k tomuto oddělení došlo, byl by:

- 1. československý stát nesmírně postižen ve svém hospodářském životě a hrozilo by mu nebezpečí, že se stane odnoží Německa;*
- 2. byly by právě tyto německé oblasti hospodářsky zruinovány.*

Zdroj: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994., s. 24–25.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMCŮ V ČECHÁCH

(...)

IV. Strategické důvody

Ze strategického hlediska tvoří Čechy geografickou jednotku, výborně chráněnou pohořími, která je obklopují. Vezme-li se tento pás přirozených pevností, budou vydány Němcům. Kdyby tato pohoří měli Němci, mohli by v libovolném okamžiku obsadit celé Čechy a žádná česká vláda by jim nemohla klást ani nejmenší odpor. Po dlouhá staletí byl čtyřúhelník Čech centrem odporu proti Němcům. Od 6. století se Němci vícekrát pokoušeli zmocnit se Čech. Nepodařilo se jim to. Pohoří, jejich strategická hranice, vždy československé obyvatelstvo zachránila. (...) Avšak i kdyby se pro nejbližší budoucnost možnost ozbrojeného konfliktu nebrala v úvahu, byli bychom stále ještě vystaveni hroznému nebezpečí. Ve skutečnosti by německé obyvatelstvo Čech nemohlo samo existovat. Bylo by nuceno navázat se sousedním českým obyvatelstvem hospodářské vztahy, a to by Německu skýtalo záminku rozšířit v souladu se známými názory německých národohospodářů a politiků svou sféru vlivu a sféru hospodářské expanze a proniknout tak do samotných Čech. S ohledem na velké množství německého obyvatelstva a jeho mimořádnou hospodářskou sílu a s ohledem na expanzivní charakter Německa všeobecně, objevila by se u něj nevyhnutelně touha zmocnit se sousedních českých oblastí, bez nichž by tamní německé oblasti nemohly žít.

Nevyhnutelným důsledkem odtržení německých oblastí Čech by bylo, že by Německo chtělo získat celé Čechy a zmocnilo by se jich hospodářským rozpínáním a pronikáním bez použití síly nebo ozbrojenou mocí. V průběhu války jsme Němce poznali natolik dostatečně, abychom si mohli utvořit mínění o neblahém obratu, který by věci vzaly, kdybychom jim dali příležitost zmocnit se tak důležité země, jako jsou Čechy.

Závěrem:

- 1. Přirozené hranice, které oddělují Čechy od Německa, jsou pro Čechy ze strategických důvodů nepostradatelné; to dějiny v hojně míře dokázaly.*
- 2. Odtrhnou-li se tyto hranice od Čech, vystaví se Čechy jako celek expanzivním choutkám Německa a připraví se nové pole působnosti politickému a hospodářskému imperialismu Germánů.*

Zdroj: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994. , s. 22–23.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMČŮ V ČECHÁCH

V. Politické důvody:

Čeští Němci jsou pouze kolonisty. (...) Po dlouhá staletí povolávaly různé vládnoucí rody do Čech německé kolonisty, aby rozmnožily příjmy královského pokladu. Později Habsburkové, poté co Čechy porazili na Bílé hoře (1620), umožnili příchod velkému množství Němců, aby české země zcela germanizovali. Ještě v 19. a 20. století, aby udržely české země pod německou nadvládou, nejednaly rakouské vlády jako věrní zástupci rakouského byrokratického a policejního státu jinak. Za tímto účelem vymysleli a všemi prostředky šířili ideu, že existuje Deutschböhmen, Němcům vyhrazené území. (...) Na popud vlády došlo k tomu, že Němci začali Čechy všemi možnými způsoby pronásledovat, což podle mínění Vídně mělo mít za následek vyhnání Čechů z těchto oblastí nebo jejich germanizaci.

Na toto po staletí trvající pronikání plně násilností odpovídali Češi nepřetržitým bojem. (...) Na počátku 19. století, epochy nového obrození, Češi opět povstali a navzdory snahám dynastie a vlády dobyli téměř celé území zpět. Takzvaná německá města se rychle proměnila v česká. Nynější německé oblasti jsou posledním zbytkem pozic německých kolonistů v Čechách. (...)

Tato otázka kolonistů v Čechách je dnes obzvláště zajímavá, neboť jsme v současné době svědky naprostého obratu v neprospěch Němců. Češi během celého 19. století díky demokratickým ideám skutečně krok za krokem počesťovali území, která byla dříve německá. Musíme mít na paměti, že před šedesáti lety vypadala Praha jako německé město, že v posledních dvaceti letech podstatné množství německých měst přešlo do českých rukou a že tato města dnes již nemají takřka ani jednoho Němce. Skutečně došlo ke kolonizaci naruby. Dlužno však dodat, že Češi vedli tento boj loajálně, pouze zbraněmi duchovními.

(...) Hospodářský rozvoj oblastí sousedících s německými hranicemi nutně vyvolal stěhování českého obyvatelstva z jihu a ze středu Čech do takzvaných německých oblastí. Tak každoročně putují desetitisíce dělníků, kteří pocházejí z českého rolnického obyvatelstva, na sever Čech, aby tam pracovali v průmyslu; jedna část tohoto obyvatelstva v těchto oblastech zůstává; druhá část se každou sezónou vrací, aby se účastnila zemědělských prací.

Takto jsou německé oblasti těsněji vázány na české, protože velké shluky měst v německých oblastech stále přitahují české obyvatelstvo. (...) Kdyby byly takzvané německé oblasti odtrženy od českých zemí, které jim dodávají dělníky a suroviny, vznikla by z toho nejenom těžká hospodářská krize, ale bylo by možné rovněž očekávat mezinárodní neshody mezi novými státy kvůli nevyhnutelnému přemístování a fluktuaci obyvatelstva. Současná situace naproti tomu dovoluje neustálou výměnu výrobků i obyvatel, a tak se tyto oblasti stále více mísí.

Závěrem:

- 1. Němci se v Čechách usadili uměle jako kolonisté nebo jako zaměstnanci a úředníci, jako poddajný prvek mohutné germanizace, která byla chytře připravena a šikovně řízena vídeňskými vládami.*
- 2. V posledních letech došlo přirozeně a nevyhnutelně k opačnému jevu, k české kolonizaci, která se projevuje v neustálém pohybu obyvatelstva těchto oblastí a která opět významně ukazuje, že německé obyvatelstvo těchto oblastí a zbytek Čech mají společné hospodářské zájmy.*

Zdroj: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994. , s. 22–24.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

BENEŠOVA MEMORANDA K PAŘÍŽSKÉ MÍROVÉ KONFERENCI 1919/1920. MEMORANDUM Č. 3: PROBLÉM NĚMCŮ V ČECHÁCH

VI. Osud Němců v Československé republice

Je naprosto nutné přesně vědět, jak je s Němci v československém státě zacházeno. Československá republika je nejen případně připravena přijmout každou mezinárodně právní úpravu, která by byla mírovou konferencí vyhlášena ve prospěch menšin, ale nadto je rovněž připravena jít dále než taková úprava a dát Němcům všechna práva, která jim patří. Československá republika bude zcela demokratickým státem. Všechny volby budou probíhat podle všeobecného, přímého a rovného volebního práva. Všechny úřady budou přístupny všem státním občanům. Jazyk menšin bude všude povolen. Žádné menšině nebude nikdy odepřeno právo mít školy, soudce a své soudní dvory. Musíme ještě dodat, že Češi, ačkoliv jsou si vědomi toho, že Němci byli za starého režimu nadmíru upřednostňováni, nemají v žádném případě v úmyslu například potlačit německé školy, univerzity, technické vysoké školy, které ostatně byly před válkou málo navštěvovány.

Shrnutí: Němci by měli v Čechách stejná práva jako Čechoslováci. Němčina by byla druhým zemským jazykem a nikdy by se proti německé části obyvatelstva nepoužívalo žádných potlačovacích prostředků. Režim by byl podobný režimu švýcarskému.

Tento režim bude v Čechách zaveden nejen proto, že Češi měli vždy hluboký cit pro demokracii, právo a spravedlnost a tato práva přiznávají loajálně dokonce i svému protivníkovi, nýbrž také proto, že Češi jsou toho názoru, že to pro Němce příznivé řešení je výhodné i pro politické zájmy jejich vlastní země a jejich vlastního národa.

V 19. století si uchovali velmi praktické, především ale velmi politické myšlení. Jsou příliš „realisty“ a mají příliš mnoho zdravého lidského rozumu na to, aby neviděli, že násilí a nespravedlnost byly příčinami zániku Rakouska-Uherska, a že podobná politika by mohla jejich vlastnímu státu a jejich vlastnímu národu jen uškodit. Němci sami to ostatně vědí a přiznávají to. Jejich noviny bohatě líčí revoluci, jež se odehrála v listopadu 1918 v Praze. Tyto zprávy jednomyslně konstatují, že Češi zajistili všem Němcům svobodu, osobní bezpečnost a soukromé vlastnictví jakož i práva svobodných občanů.

Závěrem:

- 1. Všechny tradice Československa dotvrzují, že nová republika nebude Němce nijak potlačovat, že se naopak budou těšit režimu svobody a spravedlnosti.*
- 2. V průběhu poslední revoluce v Čechách toho Češi podali důkaz tím, že Němcům zaručili plnou bezpečnost.*

Zdroj: Drda, Adam (ed.). Edvard Beneš a střední Evropa. Sborník přednášek a statí. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku. Praha: 1994., s. 24–25.

Doplňující informace:

Memorandum č. 3. je část řady vyjádření, která se označují jako Benešova memoranda. Československá vláda v nich formulovala své pozice, nároky a požadavky, které měly být zohledněny v mírových smlouvách po první světové válce. Memorandum č. 3 se věnuje německojazyčné menšině v Čechách.

Státní prohlášení o rozsahu, hranicích a vztazích státního území Německého Rakouska

Prozatímní Národní shromáždění schvaluje ve jménu německorakouského národa pro zajištění jeho sídel, jakož i zajištění pozice mezi ostatními státy a národy následující prohlášení:

- 1 *Stát Německé Rakousko vykonává plnou územní svrchovanost na souvislém sídelním území Němců v rámci království a zemí dosud zastoupených v Říšské radě.*
- 1 *S výhradou definitivního ohraničení státních území dohodami se zbylými národními státy, které vznikají na území habsbursko-uherské monarchie, respektive s výhradou ohraničení dohodnutém na mírovém kongresu patří k Německému Rakousku:*
- 1 *Arcivévodství Rakousko pod Emží včetně kraje Německá Jižní Morava a německé oblasti okolo Neubistritz, Arcivévodství Rakousko nad Emží včetně kraje Německé Jižní Čechy, vévodství Salzburg, vévodství Štýrsko a vévodství Korutany s vyloučením souvislých jugoslávských sídelních území, Tyrolské hrabství a Vorarlbersko kromě souvislých italských sídelních území a nově zřízené provincie Německé Čechy a Sudety.*
- 1 *Jazykové ostrovy, města, obce a osady zcela nebo převážně obývané a spravované Němci, obklopená územím jiných národů, království a zemí zastoupené v říšské radě, zůstanou až do zajištění svých ústavních a mezinárodněprávních práv dočasně pod svrchovaností státu Německé Rakousko a budou dočasně spadat do oblasti jeho práv. Podrží dočasné zastoupení v provizorním Národním shromáždění a budou podřízeny zákonům a úřadům Německého Rakouska.*
- 1 (...)

Zdroj: Státní prohlášení o rozsahu, hranicích a vztazích státního území Německého Rakouska (Staatserklärung über Umfang, Grenzen und Beziehungen des Staatsgebietes von Deutschösterreich), In: StGbl. Nr. 41/1918, S. 51f; Online: [http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0 & aid=sgb & datum=19180004 & seite=00000051](http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?apm=0&aid=sgb&datum=19180004&seite=00000051) (cit. 01.05.2019).

Odůvodnění

Hledisko, z něhož byl určen rozsah hranic německorakouských území, je především etnograficko-statistické. Průběh hranic vyplývající ze seznamu zahrnutých soudních okrsků, obcí a osad neodpovídá na mnoha místech dopravní politice ani jiným hospodářským požadavkům, které je třeba klást na účelnou státní hranici. Protože v současnosti jde v zásadě na jedné straně o skutečné převzetí souvislých německých sídelních oblastí, na druhé straně o stanovení všech oprávněných národních požadavků, může být toto vymezení hranic předloženo jako základ k zamýšlenému rozhodnutí prozatímního Národního shromáždění.

Ke stanovení souvislých sídelních oblastí není možné zůstat u dosavadních hranic korunních zemí, a v § 1 návrhu zákona není v souladu s tím zahrnuta kompletně žádná jiná korunní země než dosavadní korunní země Dolní a Horní Rakousy, Salzburg a Voralbersko. (...)

Státní hranice vůči československému státu na severu je, protože se zde řídí přísně etnografickými poměry, dlouhá linie s rozsáhlými výběžky. V sudetských zemích jsou nově definovány dvě německé provincie, Německé Čechy a Sudety. Německé jižní Čechy a jižní Morava se přičlení k sousedním německým korunním zemím Dolní Rakousy a Horní Rakousy. K Dolním Rakousům se dále přidá jazyková oblast Neubistritz v jihovýchodních Čechách. Všechny osoby, které pobývají na tomto státním území, stejně tak i všechny nemovitosti a movitosti, které se na státním území nacházejí, se podřizují zákonům a úřadům takto ohraničeného státního území (viz Příloha I).

Jak známo, nachází se nyní mimo takto určené státní hranice v sídelních územích jiných národů mnoho jazykových ostrovů, měst, obcí a osad obývaných pouze nebo převážně Němci a jimi po staletí spravovaných, které dosud přináležely královstvím a zemím v rámci říše. Jejich budoucí ústava a mezinárodní postavení nemůže být státu Německé Rakousko lhostejné a až do vypořádání s nově utvořenými národními státy bude třeba, aby se zajistila jejich politická a národní práva, podříditi je svrchovanosti státu Německé Rakousko. Nalézají se tedy dočasně ve sféře jeho právní moci. Úřady Německého Rakouska budou muset zaměřit všechny své síly na to, aby zajistily rozptýleným příslušníkům národa ochranu a zacházely s nimi podle zákona Německého Rakouska, dokud se nebude se sousedními státy dohodnuto jinak. (...) Nejvýznamnějším úkolem zástupců Německého Rakouska v mírových jednáních bude zajistit těmto Němcům, vážně ohrožených nejen ve své politické a národní, ale i v hospodářské existenci, co nejvýhodnější podmínky pro jejich národní existenci. (...)

Ale i pro všechny německé menšiny, žijící kdekoli na území bývalé rakousko-uherské monarchie v nově založených národních státech, se pokusíme prosadit mezinárodně právní ochranu. Po staletí utvářené říšské a kulturní společenství nám to ukládá jako samozřejmou povinnost.

Jde-li v případě rozptýlených německých osad o národní zájem Německého Rakouska, je kromě toho třeba při mírových jednáních hájit také hospodářské a kulturní zájmy Německého Rakouska. (...)

Zdroj: Státní prohlášení o rozsahu, hranicích a vztazích státního území Německého Rakouska (Staatserklärung über Umfang, Grenzen und Beziehung des Staatsgebietes von Deutschösterreich. Begründung) In: Stenographische Protokolle über die Sitzungen der provisorischen Nationalversammlung für Deutschösterreich 1918 und 1919. Anhang, Beilage Nr. 3. (Wien 1919). S. 11-12, Online: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=spe&datum=0001&page=895&size=72> (cit. 12.02.2018).

Řeč Otto Bauera při přebírání úřadu

Vídeň, 23. listopadu (...) Státní úřad pro zahraniční záležitosti dnes převzal zbývající oddělení dosavadního Ministerstva zahraničí. Před slibem úředníků v rámci převzetí úřadu pronesl státní sekretář pro zahraniční záležitosti dr. Otto Bauer řeč, v níž připomněl nešťastnou anexi Bosny a osudnou politiku rakousko-uherské monarchie během balkánské války, i hanebné ultimátum Srbsku, které vedlo ke světové válce. Z tohoto smýšlení nesmí v tomto úřadu zůstat sebemenší stopa. Zahraniční politika naší mladé demokratické republiky musí být zásadně jiná a zásadně jiná oproti ničemné politice staré monarchie, která uvrhla svět do válečného požáru, také zůstat. Naše mladá republika vděčí za svůj vznik poznání, že německý národ v Rakousku nemůže zajistit svou budoucnost lépe, než když bude ctít právo ostatních národů na sebeurčení a totéž právo bude požadovat i pro sebe. Tomuto poznání musí zůstat naše mladá republika věrná, aby se udržela. Osvobodili jsme se od bludu držitelů moci včerejška, že můžeme blaho našeho národa založit na násilí vůči jiným národům a jejich utlačování. Bohužel se však zdá, že jsou dnes tímto neblahým bludem posedlé některé vrstvy společnosti sousedních národů kolem. Proti nim bráníme nejen naše vlastní právo, ale zároveň i budoucí demokratické uspořádání Evropy a budoucí mír světa, bojujíce za své právo na sebeurčení. Protože kdo německému národu odepře právo, které přiznává všem národům, právo na národní svobodu a národní jednotu, – národní jednotu, až kam sahá německá řeč – kdo chce uvrhnout 3 ½ milionů Němců Německých Čech a Sudet pod cizí nadvládu, kdo chce náš německý jih, svatý pro každého Němce, uvrhnout pod cizí nadvládu, ten chce v Evropě založit řád, který by nemohl být trvalý. Evropa nesnesla, že polský, jihoslovanský a italský národ byly rozdrobeny a podrobeny cizím pánům. Její mír by byl vždycky ohrožen, pokud by náš německý národ (...) byl postaven do neúnosné situace, kdy by mu bylo odepřeno právo na sebeurčení, na jednotu a svobodu. Zdá se, že malé národy kolem nás, mladé národní státy, které vznikly z pádu staré rakousko-uherské říše, to nedovedou rozpoznat. Jejich mysl je narušena bezprávím, které po tak dlouhou dobu snášely. Před nimi apelujeme na velké světové demokracie Západu, na velké principy, které ve válce vyhlásily. Apeluje na svědomí světa, aby dalo i nám, Německému Rakousku jeho práva a tím zajistilo trvalý mír a demokratické uspořádání světa. (...)

Zdroj: Prager Tagblatt z 24. listopadu 1918, str. 1.

Doplňující informace:

Otto Bauer byl politik Sociálnědemokratické strany Rakouska (SPÖ) a zakladatel austromarxismu. Roku 1918 se Otto Bauer stal ministrem zahraničí a následovníkem Viktora Adlera v čele rakouské sociální demokracie. Otto Bauer byl stoupenec připojení republiky Německé Rakousko k Německu. Když se ukázalo, že není možné tento cíl u vítězných mocností první světové války prosadit, Otto Bauer nakonec odstoupil. Jeho agendu převzal ve vládě sám státní kancléř dr. Karl Renner.

Výňatek z řeči státního kancléře dr. Karla Rennera v prozatímním Národním shromáždění Německého Rakouska 14. října 1918 – část 1/2

Vážení poslanci! (...) I když musím již předem přiznat, že je pro všechny Němce bolestný pocit, že města Brno, Jihlava a Olomouc nemají patřit do souvislého německého území a pod plnou svrchovanost Německého Rakouska (...) nemůžeme v situaci, v níž se nacházíme, v zahraniční situaci, ve vojenské situaci, v právní situaci, sledovat žádný jiný cíl než souvislé, jednotné pojetí, jež nebude v žádném směru vyvolávat nepochopení či chybný výklad. Zastáváme nyní sami stanovisko, že souvislé území národa má být povýšeno na suverénní národní stát se všemi jeho vlastnostmi, to tedy znamená, sídelní území, všechny souvislé sídelní útvary se sloučí a povýší na suverénní stát se všemi pravomocemi takového suverénního státu.

Je myslitelné jiné řešení. (...) Také většina Němců by dala přednost jinému řešení, řešení mezinárodního společenství, kde při pestré směsi na jednom území, při pestré směsi Němců, Slovanů a Italů nejsou definovány přísné státní hranice mezi sídelními oblastmi, nýbrž národy se spokojí s určitou mírou národní autonomie, zatímco by velké faktory moderního hospodářského života organizovaly vyšší organizační společenství přes národní hranice. (...)

Stojíme před faktem, jež nemůžeme změnit, totiž že Češi, Poláci, Jižní Slované trvají na národním suverénním státu a teprve, až budou takový suverénní národní stát mít, jsou ochotni vyjednávat mezi sebou a s ostatními o vytvoření vyššího nadnárodního společenství – pokud toto stanovisko vůbec budou zastávat, což se ukazuje jako stále pochybnější. Museli jsme tedy v důsledku toho akceptovat myšlenku souvislého a suverénního národního státu a uplatníme tato práva souvislého suverénního národního státu tím, že chceme celé německé sídelní území, i přes hranice někdejších habsburských zemí, sloučit do jednoho státního společenství.

Státní rada nyní v návrhu zákona, po konzultacích s pověřenci národních stran, sama takové souvislé území za pomoci statistiky vytyčila a na jednotlivých místech, kde hranice mezi sídly probíhá v nepřijatelné konfiguraci, navrhla mírné kompenzace. Základní myšlenka celého návrhu však je: souvislé, to znamená do všech směrů uzavřené německé území je státní území. Musíme se k této myšlence probojovat, protože přece chceme budovat vlastní národní stát a uplatnit stejné právo, které pro sebe vyžadují ostatní. Když se nyní řekne: Ano, v Brně a okolo Brna, v Jihlavě, ve městě Olomouc s pár vesnicemi, v Kočevje žijí Němci na souvislém území, tak je to správné; ale tato souvislá sídla Němců nejsou spojena s celkovým německým územím, jsou uzavřena do jiné oblasti, do slovanské oblasti. (...)

Nyní se vás ptám, jak je možný suverénní stát, jak vést vlastní poštovní cesty, jak vést správu přes různé enklávy? Je to nemyslitelná věc. V důsledku toho nemůžeme počítat tyto oblasti k naší plné územní svrchovanosti, nemůžeme to, nejsme toho schopni. A myslím, vážení pánové, že bychom to také neměli dělat, nýbrž měli bychom se zaměřit na souvislé území a toto souvislé území veškerou energií a činorodostí udržet.

Zdroj: Stenografický protokol 4. zasedání provizorního Národního shromáždění Německého Rakouska ze 14. listopadu 1918, str. 95-97. Online: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=spe&datum=0001&page=253&size=45>, (cit. 12.02.2018).

Doplňující informace:

Sociální demokrat Karl Renner se narodil Dolních Dunajovicích (Untertannowitz) na Moravě. Po pádu monarchie se stal Renner státním kancléřem a předsedou vlády a po odstoupení Otto Bauera byl zodpovědný i za agendu zahraniční politiky. Během mírových jednání v Saint-Germain byl Karl Renner šéfem rakouské delegace.

Výňatek z řeči státního kancléře dr. Karla Rennera v provizorním Národním shromáždění Německého Rakouska 14. října 1918 – část 2/2

Vážení poslanci! (...) I když musím již předem přiznat, že je pro všechny Němce bolestný pocit, že města Brno, Jihlava a Olomouc nemají patřit do souvislého německého území a pod plnou svrchovanost Německého Rakouska (...) nemůžeme v situaci, v níž se nacházíme, v zahraniční situaci, ve vojenské situaci, v právní situaci, sledovat žádný jiný cíl než souvislé, jednotné pojetí, jež nebude v žádném směru vyvolávat nepochopení či chybný výklad. Zastáváme nyní sami stanovisko, že souvislé území národa má být povýšeno na suverénní národní stát se všemi jeho vlastnostmi, to tedy znamená, sídelní území, všechny souvislé sídelní útvary se sloučí a povýší na suverénní stát se všemi pravomocemi takového suverénního státu.

(...)

Musíme přitom vnímat ještě jedno hledisko spravedlnosti. Máme na německém území v Rakousku velmi mnoho obyvatel českého původu a ještě dnes i českého mateřského jazyka. Nechceme se těchto obyvatel, kteří u nás pracují, v žádném případě zřít. Mají u nás pracovat a být vítáni. Nesmíme přitom ani zapomínat, že Češi jsou tím, že jejich jazykové území leží mezi velkoměsty Vídeň a Berlín, ve svém státním vývoji velmi omezení, a podle výroku Čechů – asi tomu tak úplně není – je město Vídeň jedním z největších českých měst, když se její české obyvatelstvo vezme zvlášť. I Češi budou muset přinést oběti. Když budeme trvat na tom, že my tady na našem území máme plnou svrchovanost, musíme také chápat, že ostatní budou na svém území požadovat totéž.

(...)

Budeme však také zároveň při vyjednávání s Čechy trvat na tom, že tyto oblasti menšin patří do sféry říšského práva Německého Rakouska a budeme při jednání s Čechy trvat na tom, aby byla těmto společenstvím zajištěna ústavní a mezinárodně právní cestou samospráva, národní osobitost a užívání vlastního jazyka.

(...)

Prosím také o zvážení nemožnosti správy. Je zhola nemožné spravovat tyto jazykové ostrůvky, dnes je skoro nemožné se k nim dostat, je nemožné je zásobovat. Nemůžeme tuto enklávu – jak bych to řekl – obhospodařovat, udržovat s nimi hospodářsky spojení. Proto vás prosím (...) nenechte se vést bolestivými pocity, které má každý, kdo se musí rozloučit se společenstvím, jež mu přirostlo k srdci, nýbrž nechte se vést tímto hlediskem: Jak nejlépe obstojíme před mezinárodním kongresem, před mírovým kongresem, jak tam uvedeme naše záležitosti nejlépe do pořádku, a zejména, jak si nejlépe zajistíme vlastní souvislé jazykové území? Naše souvislé jazykové území zahrnuje právě i Německé Čechy a Sudety, jeho součástí je německá jižní Morava a německé jižní Čechy a německá Šumava, ale tyto enklávy nejsou jeho součástí. (...) Státní prohlášení o území je určeno pro zahraničí a mělo by být náš nejlepší nástroj na vyjednávání s ostatními národy. Prosím vás tedy, neustupujte od základní myšlenky národního prohlášení. (...)

Zdroj: Stenografický protokol 4. zasedání provizorního Národního shromáždění Německého Rakouska ze 14. listopadu 1918, str. 95-97. Online: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=spe> & datum=0001 & page=253 & size=45 (cit. 12.02.2018).

Doplňující informace:

Sociální demokrat Karl Renner se narodil Dolních Dunajovicích (Untertannowitz) na Moravě. Po pádu monarchie se stal Renner státním kancléřem a předsedou vlády a po odstoupení Otto Bauera byl zodpovědný i za agendu zahraniční politiky. Během mírových jednání v Saint-Germain byl Karl Renner šéfem rakouské delegace.

Výňatek z řeči poslance dr. Große v prozatímním Národním shromáždění Německého Rakouska

Vážené Národní shromáždění!

Musím vyjádřit (...) velký údiv a velkou bolest, že při jednom z prvních zákonodárných aktů, které má národní shromáždění provést, vnímá první státní kancléř Německého Rakouska jako svůj nejdůležitější úkol hájit mírně řečeno odepření podpory Němcům. (...) Co má být sloučeno na německorakouském státním území? Všichni Němci v souvislých územích, všichni Němci ve skutečně německých územích bez výjimky. A věříte snad, vážení pánové, že jazykový ostrov zhruba 50 obcí, v němž žije na souvislém území 40.000 Němců už téměř tisíc let, na rozdíl od množství menšin v jednotlivých městech – to je něco jiného – není souvislé německé území? Bezpochyby jde o souvislé území. Tento argument, že se nejedná o souvislé území, je tedy bezpředmětný.

Pan státní kancléř dále poukázal na to, že se jedná o enklávy, které není možné spravovat a obhospodařovat; že u tolika enkláv je to nemožné. Prosím o prominutí; máme dost příkladů státních enkláv. (...) Vzpomeňte si na to, že Rakousku patřilo Breisgau nebo Nizozemsko. (...) Tyto těžkosti se správou nemohou být tudíž nepřekonatelné, a pokud existují, pak existují stejnou měrou ve velké části toho, co představuje souvislé německé jazykové území. (...)

Něco jiného je pohled na věc z politického hlediska. (...) Pokud se budeme my, vážení pánové, při našem prvním vystoupení vůči ostatním státům chovat skromně a tiše a nebudeme požadovat naše plná práva, potom si řeknou: ach, s tou společností budeme rychle hotoví, těm můžeme nabídnout, co chceme, ty lehce uspokojíme. Když ale budeme svá práva hájit s veškerým důrazem, tak se na nás budou také dívat s odpovídajícím respektem.

Učme se jen od svých protivníků! Myslí Češi na to, aby zvažovali, zda území, která požadují, jsou souvisle osídlená, nebo ne? Češi požadují území, do nichž nemají dočista co mluvit, v nichž jim nikdy nepatřilo souvisle osídlené území, kde – nechci teď vůbec mluvit o Vídni nebo Dolních Rakousech – bylo stěží někdy k zaslechnutí slovanské slovo. A my bychom se měli, protože existuje nějaké vzdálené nebezpečí, že by nám to mohli zazlívát, už od počátku stáhnout a vzdát se hned několika území, kde jsou dobří čestní Němci, kteří s námi žijí a k nám patří? (...)

Pan státní kancléř také říkal: Musí dbát na právo a na nic jiného než na právo. Přesně tak! Naše právo je však vyžadovat pro sebe souvislá území a toto právo musíme uplatnit. (...) Nyní miní státní kancléř především, že to neplatí vůči Čechům, nýbrž vůči mírovému kongresu, protože o nás nebudou rozhodovat Češi, ale mírový kongres. To je bohužel pravda; že o nás bude rozhodovat mírový kongres. Státní kancléř počítá s jeho spravedlností. S tou počítám též a také s tím, že právo na sebeurčení, které vyhlásil prezident Spojených států, nebude pouhý fráze; práva na sebeurčení Němci na těchto územích využili a přihlásili se k Německému Rakousku a my požadujeme toto právo na sebeurčení pro nás jako naše dobré, svaté právo. (...)

Zdroj: Stenografický protokol 4. zasedání provizorního národního shromáždění Německého Rakouska ze 14. listopadu 1918, str. 99-100. Online: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=spe&datum=0001&page=253&size=45> (cit. 12.02.2018).

Doplňující informace:

Dr. Gustav Groß se narodil v Liberci a byl až do jejího rozpuštění předseda rakouské Říšské rady, potom jako německomoravský poslanec také člen německorakouského provizorního Národního shromáždění. Groß patřil k Velkoněmeckému spolku, jehož členové se později stali rozhodnými příznivci připojení Rakouska k Německu a vehementně odmítali mírovou smlouvu ze Saint-Germain.

Rozšiřující modul

→ N1: Článek z deníku Prager Tagblatt o utvoření provincie „Německé Čechy“

Německé Čechy. Ustavení německorakouské provincie

Vídeň, 29. října. Dnes odpoledne se konalo v zasedacím sále Dolnorakouského zemského sněmu ustavení Německých Čech. Valné shromáždění poslanců Říšské rady Čech zvolené na základně všeobecného a rovného volebního práva přijalo následující usnesení:

„Ve jménu území, které zastupuje, se Zemské shromáždění Německých Čech prohlašuje za právně způsobilou provincii státu Německé Rakousko“

(...)

„Poslanci (...) prohlašují Německé Čechy za nedělitelnou součást tohoto státu. Poslanci Německých Čech uznávají právo československého národa na sebeurčení. Uznávají, že český národ má právo vytvořit uvnitř hranic osídlených jeho obyvateli nezávislý stát. Ale ohrazují se co nejrozhodněji proti záměru začlenit jakoukoli část Německých Čech do tohoto českého státu. Německý charakter Německých Čech je nesporný. Pokud by ho někdo popíral, může být kdykoli lidovým hlasováním dokázáno, že převážná většina obyvatelstva je německá a začlenění do českého státu odmítá.“

Češi se odvolávají na to, že Německé Čechy patří historicky k jejich státu. Ale zažloutlé pergameny nemohou zrušit živé právo německého národa v Čechách. Sami Češi, kteří žádají na základě národnostního principu maďarské Slovensko, i když historicky k jejich státu nepatří, nemají právo porušovat stejné právo ke škodě německého národa v Čechách.“

Češi se dále odvolávají na to, že začlenění Německých Čech do jejich státu by jim přineslo hospodářské výhody a zajistilo by jim výhodné strategické hranice. Ale žádný národ nemá právo si násilím podmanit jiný národ, aby si zajistil hospodářské výhody nebo strategické hranice. Mimo to je české jazykové území i bez německé oblasti Sudet ucelená oblast, která českému národu nabízí všechny možnosti hospodářského vývoje a státní nezávislosti. Češi tedy nemohou anexi Německých Čech zdůvodnit žádnou životní nutností svého lidu.“

Češi se dále odvolávají na to, že Německé Čechy nejsou z hlediska geografické struktury vhodné k utvoření samostatného státu. Ale jak Německé Čechy zařadí svůj státní řád je plně v rukou Německých Čech, Čechů se to nijak netýká.“

„Uskutečnění českého záměru anexe by přivodilo samotnému českému národu nejtěžší škodu; pokud by totiž byly Německé Čechy začleněny do českého státu, měl by tento stát ve svém lůně německou iredentu, která by od prvních dní vsázela všechno na to, aby se zbavila jí uložené cizí nadvlády a nepřirozeného státu. Dobré zacházení, které nyní Češi Němcům ze sudetských zemí slibují, by na tom vůbec nic nezměnilo. Německý národ nechce v Čechách dobré zacházení, nýbrž svobodu, aby mohl rozhodovat o své státní příslušnosti sám. Anexe německých území Sudet by trvale ohrozila mír v Evropě, protože německý národ by trvale nesnesl, aby byl mezi severoněmecká a jihoněmecká území vklíněn český stát, který podrobuje tři a půl milionů Němců cizí nadvládě. Narušení práva na sebeurčení německého národa v Čechách by vedlo nevyhnutelně k tomu, že by znovu muselo rozhodnout spor mezi národy násilí.“

Zdroj: Prager Tagblatt z 30. října 1918, str. 1.

Obtíže Německého Rakouska. Snahy německočeských kruhů o připojení k českému státu.

(...)

Vídeň, 5. listopadu. Německorakouská státní rada pokračuje v jednání. Nemá však štěstí. Stojí před takřka neřešitelným úkolem odstranit kompletně rozloženou správu a vytvořit novou. Je to žalostný pohled. Sotva se rozpadla monarchie, rozpadá se teď i její německá část. Všude se dostávají do popředí staré autonomistické tendence a výstavba jednotného státního útvaru naráží na silný odpor. Stále výrazněji se ukazuje hrubá opomenutí německé občanské politiky posledních čtyř let, která promarnila čas tím, aby chránila chátrající byrokracii, zatímco slovanské kmeny organizovaly své národy. Ukazuje se také už, kdo z nich má sílu na utvoření státu. (...) Na území Čechů panuje vzorný pořádek a disciplína a Češi se nyní připravují využít sociální krize (sic!) v Německých Čechách a podřídít celé německočeské území via facti své správě. Státní radě je známo, že vyhlídky na připojení Německých Čech k Německému Rakousku jsou velmi slabé, protože obyvatelé chtějí na rozdíl od poslanců – ani tak z politických, jako spíš ze zásobovacích důvodů – co nejrychlejší obnovení klidu a české úřady jsou nejbližší, které jim mohou jejich přání splnit. Průmysl se obrací proti připojení k německému Rakousku z hospodářsko-egoistických důvodů, mnohem spíš chce kvůli geografickým a starým dopravněpolitickým vazbám připojení k českému správnímu území. Německé Rakousko trpí strašlivě potravinovou krizí a přívalem vojáků navracejících se z fronty, kteří se ocitli vinou totálního selhání vojenského aparátu v naprostém chaosu. Nešťastná města Štýrska, Salcburku a Horních Rakous jsou jevištěm nejděvočejších excesů soldatesky všech národů a vojenská byrokracie se k tomu staví s pasivním odporem, aby revoluci – doposud probíhající bez prolítí krve – u obyvatelstva diskreditovala. (...)

Zdroj: Prager Tagblatt – Večerní vydání z 5. listopadu 1918

Liberecká obchodní komora pro vyjednávání mezi Čechy a Německými Čechami

Liberec, 7. listopadu. Dnes odpoledne ve dvě hodiny se konalo zasedání Liberecké obchodní komory, které zahájil předseda Kirchhof přečtením manifestu, v němž stojí: „Jako část německorakouského státu vznášíme my Němci v Čechách požadavek sjednotit se ostatními Němci starého Rakouska a rozhodovat o svém osudu sami; v tomto požadavku stojí průmysl, obchod a řemeslo za svými poslanci, kteří společně s dalšími poslanci německého národa v Rakousku vyhlásili 31. října německorakouský národní stát. Tímto vyhlášením nedáváme najevo žádnou nepřátelství vůči českému národu nebo nově zřízenému českému státu. Jestliže snad nyní německý národ v Čechách v důsledku dlouhé války, obrovských ztrát i v důsledku hladu a strádání všeho druhu nedisponuje fyzickou a psychickou silou k odporu, v příštím čase této síly opět nabude; protože národ, který se sám nevzdá, není možné připravit o jeho národní identitu. Proč by se však nemělo podařit, aby oba kmeny ve staré korunní zemi i při státním rozdělení vytvořily dobrý sousedský vztah opírající se o dlouhé živé hospodářské vztahy trvající po staletí.

Nouze přítomné chvíle, společné velké starosti, které spočívají na obou národech, v Čechách kvůli zachování klidu a bezpečnosti, kvůli vytvoření pracovních možností, kvůli řízení dopravy, zásobování obyvatelstva potravinami a uhlím a dalším závažným otázkám, vyžadují nicméně nutně, aby se naše vláda pokusila dohodnout s českou národní radou a dočasně odsunout vyřešení státně právních otázek až do mírových jednání.

Toto je stanovisko, které zastává předsednictvo komory v této osudově těžké otázce; prosím vás, abyste prohlásili, zda s tímto postojem souhlasíte.

Následně hovořili poslanci Glöckner, Maschek (Litoměřice) a Hartl, kteří všichni s manifestem souhlasili: nakonec byl navržený manifest jednohlasně přijat.

Zdroj: Prager Tagblatt z 8. listopadu 1918, str. 3.

Dvousečný meč.

Praha, 16. listopadu 1918

V Bílém domě ve Washingtonu sedí muž, který chce ideje o smíření národů, které dozrávaly po mnoho desetiletí duchovního vření (sic!), proměnit ve skutek. Zdá se, že čtyři roky strašlivého krveprolití pomohly světu dozrát pro novou dobu, v níž právo nahradí fyzické násilí nejen mezi jednotlivci, ale také mezi národy. Má být utvořen svaz národů, jehož základní myšlenky nastínil Wilson. Je to myšlenka, jež téměř smiřuje s těmi nesmyslnými mukami uplynulých let, když takto z moře krve a hrůzy povstává nový svět, za který vděčíme vítězství morálního smýšlení. Jestli to tak muselo být, jestli musela být cesta za těmito cíli prokletěna jen otrěsnou erupcí nenávisti a vášní, rozpoutáním zvířecích vražedných a loupežných instinktů – co nám pomůže o tom dnes spekulovat a soudit? Osvobozující závan vyšších ideálů ještě všechny tyto zlé instinkty neodvál. Mlha starých předsudků ještě leží nad světem. Ještě se vedou ve jménu sebeurčení války, malé války, které sotva vnímáme, jako ta mezi Polskem a Ukrajinci, ještě se obsazují široká území, aby mohly dokonanými fakty sloužit mírové konferenci.

Znovu se ukazuje, že nové síly, které bojovaly za lepší právo, věří, že toto právo mohou prosadit jen násilím, jen prostředky temných mocností, s nimiž bojovaly. Máme k dispozici příklady. Zřízení československého státu proběhlo v úžasném, takřka bezpříkladném pořádku a disciplíně; světově historický okamžik není poskvrněn jedinou kapkou krve. Ve jménu svobody, sebeurčení, demokracie se nová vláda postavila do čela státního útvaru, v němž se miliony Němců staví ke zvratu situace s odůvodněnou nedůvěrou, s vážnou starostí o svou budoucnost. I tito Němci prohlašují, že chtějí uplatnit své právo na sebeurčení. Místo toho, aby ale jejich práva byla v duchu nové doby respektována – což by bylo možné a z hlediska mnoha Němců dokonce žádoucí – postupuje se proti tomu v duchu starých, odmítaných pojmů státní suverenity donucovacími prostředky. Dochází k velezradě, němečtí úředníci jsou odstraňováni, zabraňuje se transitu. Pošta německé Státní rady do severních Čech je cenzurována. Po staletí fungující německá korporace v Praze, Pražské obchodní grémium, přechází, poté, co je německé předsednictvo pod nicotnou formální záminkou rozpuštěno, pod českou správu, a nejstarší obchodní akademie monarchie, příkladný špitál a velké množství nadací jsou tím zbaveny svého účelu. Takovými prostředky se důvěra nezískává.

Národní shromáždění, které v těchto dnech v pražském sále Zemského sněmu s jásotem přivítalo vyhlášení Československé republiky, sestávalo jen ze zástupců slovanských stran. Právě Národní výbor, který zastává stanovisko, že Němci žijící v jím určených hranicích nového státu mají v tomto státě zůstat, by je musel pozvat. Lze předpokládat, že by Němci účast odmítli. Ale věci Národního výboru nebylo předpokládat to a tím méně z toho vyvozovat předem důsledky. Nikdy jsme neskrývali svůj názor, že některé velmi vážné důvody mluví pro setrvání Německých Čech v Československém státu, že tyto důvody jsou zároveň dost závažné, aby se před definitivním rozdělením s českými držiteli moci vyjednávalo o možnostech chráněného vývoje národního německého území v rámci svobodného státu. Věděli jsme předem, že jsme vystaveni nebezpečí útoků z obou stran. To se také stalo. Ale právě proto se nám zdá vhodné trvat na správnosti našeho mínění. Češi stojí ještě dnes na pozici latinského přísloví: „Primum edere, deinde philosophari“. (Nejdřív jíst, potom filosofovat.) Pokud se rozhodlají řídit se podle onoho pěkného pořekadla, které stojí v mnoha českých vesnicích nad domovními dveřmi: „Nám dobře a nikomu zle“, pak si také najdou i cestu k srdci Němců. Dvousečným mečem násilí se tato cesta neprorazí.

Zdroj: Prager Tagblatt z 17. listopadu 1918, str. 1

Německé Čechy a československý stát

Od našeho zvláštního zpravodaje vyslaného do Liberce

Liberec, 20. listopadu. Měl jsem (...) příležitost mluvit zde s muži nejrůznějších vrstev a povolání a nabyl jsem při tom dojmu (...), že postup současných reprezentantů Čechů vedl ke změně názoru i v hospodářských kruzích, které ještě na počátku nebyly – při zabezpečení národních jistot – proti začlenění do českého státu. Ještě před čtrnácti dny bylo možné mluvit o potenciální dohodě s národním výborem. (...) Průmyslníci tiše souhlasili s důvody pro jejich setrvání v hospodářském svazku československého státu, které uplatňovala česká strana. Dělnictvo váhalo mezi národním patosem a obavami o hospodářství. Kdyby tehdy Češi prokázali – a museli by přitom vlastně jen jednat ve smyslu svého pojetí příslušnosti Německých Čech ke státu – že opravdu chtějí a budou vnímat Němce jako rovnoprávné příslušníky státu, kdyby v dodávání potravin tento záměr uskutečnili, kdyby ihned poskytli uklidňující ujištění o národní autonomii Německých Čech, a také záruky, že v Německých Čechách budou moct zůstat němečtí soudci, němečtí úředníci, možná by došlo pod tlakem nejisté situace, pod tlakem tendence setrvat k dohodě, která by začlenila Německé Čechy do „geograficko-historických hranic“ československého státu.

Namísto toho byla vůči Německým Čechám udržována hranice vyhladovění, nepropouštěly se zásilky peněz, německá místa byla obsazována českými jednotkami, pošta byla cenzurována. Liberec byl donucen komunikovat s Vídní letadly, než se podařilo zřídit pro styk mezi vídeňskou a libereckou vládou volnou cestu přes Bavorsko. (...) Je potřeba říct, že postup národního výboru je právě z českého hlediska politicky velmi nerozumný. Ani dnes by možná nebylo příliš pozdě mnohé napravit a vytvořit atmosféru důvěry potřebnou pro vzájemné porozumění, kdyby česká strana ustoupila a vyšla vstří německočeské vládě v Liberci, která už učinila několik pokusů o navázání vzájemných kontaktů. Nicméně tak, jak nyní Praha postupuje, se nelze o důvěru ucházet. Vytvářejí se jen podněty ke konfliktům. Jestli je to v zájmu národního výboru, nechceme rozhodovat.

Zdroj: Prager Tagblatt z 21. listopadu 1918, str. 1.

→ N6: Článek z deníku Prager Tagblatt o manifestacích za zřízení německorakouského státu, které se konaly v Teplicích

Za právo na sebeurčení pro Německé Čechy. Vyjednávání s národním výborem.

Teplice – Šanov, 10. listopadu. Na dvou manifestacích za zřízení německorakouského státu a za právo Německých Čech na sebeurčení se shromáždily včera dopoledne a odpoledne tisíce osob (...)

Jako první mluvčí na dopoledním shromáždění promluvil starosta dr. Walther: Chceme dnes v této slavnostní hodině prohlásit, řekl, že se chceme připojit k Německému Rakousku. Budeme se ze všech sil bránit, aby nás natlačili do československého státu. Trváme rovněž na svém právu na sebeurčení, stejně jako ostatní národy. Nenechme se obloudit sliby, které přicházejí od československé vlády.

(...)

Při odpoledním shromáždění promluvil zástupce zemského hejtmana poslanec Seliger: (...) Když se tu a tam jisté části majetných vrstev chtějí ze strachu z bolševismu podrobit národnímu výboru a jsou ochotny prodat svoje právo na sebeurčení za pár brambor, je třeba konstatovat, že i české průmyslové obyvatelstvo je zásobováno potravinami jen nedostatečně. Dělníci nedostávají víc mouky ani brambor než dělníci v Německých Čechách. (...) Ovšem z různých stran je stále vyvíjen tlak na to, abychom s Českoslováky jednali a dohodli se. My jsme ovšem s národním výborem jednali a souhlasili jsme, že rozhodnutí o tom, co má být s Německými Čechami, přenecháme mírové konferenci. Spokojili bychom se do doby mírové konference s provizoriem. Ale i to málo, co jsme požadovali pro samostatnost a autonomii Německých Čech, bylo Českoslováky odmítnuto jasným Ne. První, co jsme k tomu vyslechli, bylo: „S rebely nejednáme.“ To slovo pochází z doby, kdy lidé nebyli svobodnými občany, nýbrž poddanými. My však nejsme poddaní Národního výboru v Praze; jsme svobodný lid. Když jsme zástupcům Národního výboru řekli, že právo na sebeurčení národa je přece Wilsonův program, odvětili nám, že to je jen fráze; (...) Existují jen dvě možnosti: buď kapitulovat, nebo chrabře a hrdě hájit naše právo na náš národní charakter a naši národní svobodu.

Zdroj: Prager Tagblatt z 12. listopadu 1918, str. 1

6 | Seznam literatury

- | Grenzen der Tschecho- slowakei, In: Das interessante Blatt vom 27. März 1919, Online: <http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=dib & datum=19190327 & seite=9 & zoom=33> (12. února 2018).
- | http://www.bildarchivaustria.at/Pages/ImageDetail.aspx?p_iBildID=10250795 (12. února 2018).
- | Kolakowski, Leszek: Kann die Menschheit ihr Menschsein noch retten?, In: Münkler, herfried / Llanque, Marcus / Stepina, Clemens (Hrsg.): Der demokratische Nationalstaat in den Zeiten der Globalisierung. Politische Leitideen für das 21. Jahrhundert (Berlin 2002).
- | President Wilson's Fourteen Points, Online: https://wwi.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson%27s_Fourteen_Points (12. února 2018).
- | Putzger / Bruckmüller: Historischer Weltatlas zur allgemeinen und österreichischen Geschichte (Wien 1998)
- | Rieger, Günter: Selbstbestimmungsrecht, In: Nohlen, Dieter / Schultze, Rainer-Olaf (Hrsg.): Lexikon der Politikwissenschaft. Band 2 (München 2002) str. 832-833.
- | Schwabe, Klaus: Woodrow Wilson und das europäische Mächtesystem in Versailles. Friedensorganisation und nationale Selbstbestimmung, In: Clemens, Gabriele (Hrsg.): Nation und Europa. Studien zum internationalen Staatensystem im 19. Und 20. Jahrhundert (Stuttgart 2001) str. 89-107.
- | Weber-Fas, Rudolf: Lexikon Politik und Recht. Geschichte und Gegenwart (Köln/Weimar/ Wien 2008) str. 95.

7 | Seznam obrázků

- | Obrázek 1: Mapa národností a jazyků z roku 1910
- | Obrázek 2: Státní území Německého Rakouska podle schváleného návrhu německorakouské státní rady z 3. ledna 1919
- | Obrázek 3: Hranice Československa z roku 1919 s menšinami
- | Obrázek 4: Následnické státy rakousko-uherské monarchie
- | Obrázek 5: Konečné hranice Rakouska podle smlouvy ze Saint-Germain